

4. Ельконін Д. Б. Избранные психологические труды / Д. Б. Ельконін. - М. : Педагогика, 1989. – 560 с.
5. Закон України «Про дошкільну освіту» // Урядовий кур'єр. – 2001. – 8 серпня. – С. 3 - 8.
6. Запорожець А. В. Підготовка дітей до школи. Основи дошкільної педагогіки / за редакцією А. В. Запорожця, Г. А. Маркової. – М., 1990. – 257 с.
7. Кравцов Е. Е. Психологічні проблеми, готовності дітей до навчання в школі / Е. Е. Кравцов. – М., 1991. – 145 с.
8. Кондрашова Л. В. Методика підготовки майбутніх учителів к педагогічному взаємодію з учасними / Л. В. Кондрашова. – М. : Прометей, 1990. – 159 с.
9. Лаврентьєва Г. Готовність дитини до школи: складові успішного навчання / Г. Лаврентьєва // Дошкільне виховання. – 2000. – № 9. – С. 3-5.
10. Програма розвитку дітей старшого дошкільного віку «Впевнений старт» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tutor.in.ua>.
11. Савченко О. Я. Новий етап розвитку початкової школи / О. Я. Савченко // Дошкільне виховання. – 2007. – № 1. – С. 6-10.

Наталія Тарапака, Аліна Мартин. Психолого-педагогічна готовність дітей старшого дошкільного віку до навчання в школі.

Автори публікації освітили питання психолого-педагогічної готовності дітей до навчання в школі, акцентировав увагу на основних аспектах шкільної зрілості.

Ключевые слова: шкільна зрілість, психологічна готовність, діти старшого дошкільного віку.

Natalia Tarapaka, Alina Martyn. Psycho-pedagogical readiness of preschool children for school.

The article covers the problems of psychological and educational readiness of children for school and focuses on key aspects of school maturity.

Key words: school maturity, psychological readiness, children of preschool age.

УДК 37.015.31–053

Л. А. Яременко

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ В КОНТЕКСТІ ВІКОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ

У статті аналізуються особливості процесу формування креативності в дітей дошкільного, молодшого шкільного та підліткового віку. Розкривається роль зовнішніх та внутрішніх чинників, які впливають на розвиток творчих здібностей.

Ключові слова: дитина, особистість, креативність, творчість, середовище, культура, виховання.

Постановка проблеми. Розвиток особистості, її життєві досягнення визначаються індивідуально-психологічними особливостями людини, зокрема такими, як здібності, талант, обдарованість. Найбільш яскраво вони проявляються в процесі творчості, де особистість максимально виражає себе, продукує щось нове, виявляє здатність виходити за рамки традиційних уявлень, долати стереотипи і реалізувати потенційні можливості свого внутрішнього світу.

Розвиток є процесом закономірної зміни, переходу з одного стану в інший (перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого), у результаті чого виникає новий якісний стан об'єкта, більш досконалий. У вітчизняній науці поняття «розвиток» трактується як процес, який детермінується як зовнішніми (екологічними, соціокультурними), так і внутрішніми (спадково-біологічними, фізіологічними, психічними) факторами, що зумовлюють кількісне та якісне зростання організму. Сутністю творчих здібностей вважають здатність породжувати нові, оригінальні ідеї, ефективно вирішуючи проблемні ситуації. Термін «творчі здібності» найчастіше ототожнюють із поняттям «креативність».

Сучасний стан освіти характеризується тенденцією до гуманізації та гуманітаризації навчання. Цей процес реалізується передусім через спрямування на розвиток творчих здібностей дітей. Тому проблема виявлення та врахування особливостей розвитку творчих здібностей учнів є актуальною для забезпечення успішності як навчання, так і життєвого шляху особистості в цілому.

Мета статті. Висвітлити найбільш суттєві аспекти процесу формування креативності в дітей дошкільного, молодшого шкільного та підліткового віку. Охарактеризувати зовнішні та внутрішні чинники, які впливають на розвиток творчих здібностей.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що питанням, які стосуються творчих здібностей, присвячена значна кількість наукових праць у галузях психології, педагогіки та філософії. Зокрема, у дослідженнях Дж. Гілфорда, Л. Виготського, Т. Москальця, А. Петровського, С. Лазарева, Е. Фатєєвої, Н. Кичук, В. Рагозіної, С. Сисоєвої, Л. Занкова, М. Данілова ґрунтовно висвітлюється сутність поняття «творчі здібності», детально характеризуються їх структурні компоненти.

Виклад основного матеріалу. Слід зазначити, що віковий аспект розвитку творчих здібностей на сьогодні вивчений ще недостатньо. Існують дві точки зору на цю проблему. Прихильники першої виокремлюють дві фази розвитку креативності:

1. Розвиток «первинної» креативності як загальної творчої здатності, неспеціалізованої по відношенню до певної сфери людської життєдіяльності. Сензитивний період цього етапу настає в 3-5 років. У цей час наслідування значущому дорослому є основним механізмом формування креативності. До

6 років починається спад творчої активності. Це пов'язують із зростанням критичності і розсудливості у свідомості дитини. Дитина перестає бачити можливість відхилення від стереотипної, прийнятої соціальним середовищем поведінки.

2. Підлітковий і юнацький вік (від 13 до 20 років). У цей період на основі «загальної» креативності формується «спеціалізована» креативність, пов'язана з певною сферою людської діяльності. На цьому етапі особливу роль відіграє професійний зразок, підтримка сім'ї й однолітків. У цьому віці молоді люди шукають і визначають для себе зразок, який вони прагнуть наслідувати, аж до ототожнення. Зокрема, цю позицію підтримує В. Дружинін. При завершенні другої фази він виділяє ще одну стадію розвитку творчих здібностей, під час якої формується негативне ставлення до колишнього ідеалу і власної наслідувальної продукції [1].

Таким чином, прихильники цієї теорії повністю виключають можливість розвитку творчих здібностей у молодших школярів та підлітків і пов'язують його з процесом соціалізації особистості.

Прихильники другої позиції розглядають процес розвитку творчих здібностей через розвиток когнітивної діяльності. Так, В. Юркевич вказує на подвійну природу креативності. Вона виділяє «наївну» креативність дошкільника (від 3 до 6 років) і «культурну» креативність, що формується в початковій школі. «Наївна» креативність виникає внаслідок бідності досвіду дитини, від наївної безстрашності її думки. У міру накопичення знань, зразків поведінки дитяча креативність зникає і з'являється принципово інша креативність – складне утворення, в якому «особистісні особливості людини особливим чином поєднуються з деякими характеристиками її пізнавальної потреби і когнітивної діяльності» [2].

У дослідженні М. Фідельман було виявлено, що у високоінтелектуальних дітей спад дитячої креативності починається вже в 7-8 років, а зростання «культурної» – спостерігається до 9-10 років. У групі дітей із середнім рівнем інтелекту спад «наївної» креативності дещо запізнюється і припадає на 9–10 років. Суттєве значення для розвитку «культурної» креативності мають спеціальні заняття з розвитку творчих здібностей, який включають «інтенсивний тренінг креативності» [3].

Експерименти Д. Богоявленської [4] підтверджують взаємозв'язок між інтелектуальними процесами і розвитком творчого мислення. Дослідниця здійснила обстеження трьох вибірок дітей: 5-6 років, 7-8 років і 9-10 років, вивчаючи їхнє творче мислення і ступінь розвитку теоретичного мислення. За результатами проведеного дослідження з'ясовано, що у вікових групах, де теоретичне мислення відсутнє (або виявляється в поодиноких випадках), були високі показники гнучкості й оригінальності, виявлені за тестом Торренса. У групі дітей 9-10 років, де чверть учнів продемонстрували сформованість теоретичного мислення, показники швидкості й оригінальності знижувалися в 1,2 рази, а гнучкості – в 1,1 рази. Разом з тим методика «креативного поля», що показує рівень надситуативної творчої активності, у цих дослідженнях

засвідчила значне зростання креативності. Евристичного рівня досягли 57% учнів із високими показниками за методиками В. Давидова. Це дає можливість стверджувати, що креативність безпосередньо залежить від психологічного стану та вікових особливостей дитини, адже спад дитячої креативності пов'язаний із зростанням теоретичного мислення негативно, а зростання зрілої креативності – позитивно. Таким чином, можна припустити, що вікова динаміка змісту інтелектуальних процесів безпосередньо пов'язана з віковою динамікою творчого мислення.

Визначаючи ознаки творчого акту, практично всі дослідники творчості і самі творці підкреслювали його несвідомий характер, спонтанність, неконтрольованість волею і розумом, а також змінність станів свідомості.

У момент творчості, мимовільної активності психіки, людина абсолютно не здатна керувати потоком образів, довільно відтворювати образи і переживання. Художник не може відтворити прогалини творчої фантазії. Образи зароджуються і зникають спонтанно, борються з первинним задумом художника (раціонально створеним планом твору), більш яскраві і динамічні образи витісняють зі свідомості менш яскраві. Тобто свідомість стає пасивним екраном, на якому людське безсвідоме відображає себе.

С. Грузенберг виділяє декілька варіантів пояснення художниками творчого натхнення. Найбільш поширені «божественна» і «демонічна» причини творчості. Зокрема, Байрон вважав, що в людину вселяється «демон», а Мікеланджело стверджував, що його рукою водить Бог: «Гарна картина наближається до Бога і зливається з ним».

Спонтанність, раптовість, незалежність творчого акту від зовнішніх ситуативних причин – одна з основних його ознак. Потреба в творчості виникає тоді, коли вона небажана або неможлива через зовнішні обставини: свідомість ніби провокує активність безсвідомого. При цьому авторська активність знищує будь-яку можливість логічної думки і здатність до сприйняття оточуючого. Багато авторів приймають свої образи за реальність. Творчий акт супроводжується збудженням і нервовою напруженістю. На долю розуму залишається лише надання закінченої, соціально прийнятної форми продуктам творчості, відкидання зайвого і деталізація.

Виникає запитання: чи спадкові творчі здібності, точніше – креативність?

Численні історичні приклади: родина математиків Бернуллі, композиторів Бахів, російських письменників і мислителів (сім'я Соловйових та інші) – на перший погляд, переконливо свідчать про переважний вплив спадковості на формування творчої особистості.

Критики генетичного підходу заперечують проти прямолінійної інтерпретації цих прикладів. Можливі ще два альтернативних пояснення: по-перше, творче середовище, утворюване старшими членами сім'ї, їхній приклад впливають на розвиток творчих здібностей дітей і онуків. По-друге, наявність однакових здібностей у дітей і батьків підкріплюється творчим середовищем, що

укладається стихійно, адекватно генотипу (гіпотеза генотип-середовищної взаємодії).

У доповіді Ніколаса [6, с. 29], який узагальнив результати 211 досліджень близнюків, зазначається, що роль спадковості в детермінації індивідуальних розходжень за рівнем розвитку дивергентного мислення дуже незначна. Російські психологи Е. Григоренко і Б. Кочубей у 1989 році провели дослідження МЗ і ДЗ близнюків (учнів 9-10-х класів середньої школи). Головний висновок, до якого прийшли автори: індивідуальні розходження в креативності і показниках процесу перевірки висування гіпотез визначаються чинниками середовища. Високий рівень креативності зустрічався в дітей із широким колом спілкування і демократичним стилем взаємовідносин із матір'ю.

Таким чином, психологічні дослідження не підтверджують гіпотезу про спадковість індивідуальних розходжень у креативності (точніше – рівня розвитку дивергентного мислення).

Спроба реалізації іншого підходу до виявлення спадкових детермінант креативності відстежується в роботах дослідників, що належать до вітчизняної школи диференціальної психофізіології. Представники цього напрямку підтверджують, що в основі загальних здібностей лежать властивості нервової системи (задатки), що обумовлюють також особливості темпераменту.

Гіпотетичною властивістю нервової системи людини, яка могла б у ході індивідуального розвитку детермінувати креативність, вважається «пластичність». Полісом, протилежним пластичності, є ригідність, що виявляється в малій варіативності показників електрофізіологічної активності центральної нервової системи, утрудненні переключення, неадекватності переносу старих способів дії на нові умови, стереотипності мислення тощо. Одна зі спроб виявлення спадковості пластичності була розпочата в дисертаційному дослідженні С. Бірюкова [7, с. 479].

Звернемо увагу на чинники зовнішнього середовища, що можуть зробити позитивний або негативний вплив на розвиток творчих здібностей. Дотепер дослідники відводили вирішальну роль спеціальному мікросередовищу, в якому розвивається дитина, і особливо впливу сімейних відносин. Більшість дослідників виявляють при аналізі сімейних відносин такі параметри: 1) гармонійність – негармонійність відносин між батьками, а також між батьками і дітьми; 2) творча – нетворча особистість батька як зразок імітації і суб'єкт ідентифікації; 3) спільність інтелектуальних інтересів членів сім'ї або їх відсутність; 4) очікування батьків стосовно дитини: очікування досягнень або незалежності [8, с. 7-17].

Якщо в сім'ї культивується регламентація поведінки, подаються однакові вимоги до всіх дітей, існують гармонічні взаємовідносини між членами сім'ї, то це призводить до низького рівня креативності дітей. Правда, ряд інших дослідників вказують на необхідність гармонійних відносин для розвитку креативності, але ці висновки в меншій мірі емпірично обґрунтовані. Тобто більший спектр припустимих поведінкових проявів (у тому числі –

емоційних), менша однозначність вимог не сприяє ранньому утворенню жорстких соціальних стереотипів і зумовлює розвиток креативності. Тим самим творча особистість виглядає як психологічно нестабільна. Вимога досягнення успіхів через слухняність перешкоджає розвитку незалежності і, як наслідок, креативності.

Стернберг вважає, що людина може не реалізувати свій творчий потенціал у двох випадках: 1) якщо вона висловлює ідеї передчасно, 2) якщо вона не виносить їх на обговорення занадто довго, після чого ідеї стають очевидними, «застарівають». Цілком очевидно, що тут прояв творчості замінено його соціальним прийняттям і оцінкою.

За Стернбергом, творчі прояви детермінуються шістьма основними чинниками: 1) інтелектом як здібністю; 2) знаннями; 3) стилем мислення; 4) індивідуальними рисами; 5) мотивацією; 6) зовнішнім середовищем.

Інтелектуальна здібність є основною. Для творчості особливо важливі такі складового інтелекту: 1) синтетична здібність – нове бачення проблеми, подолання меж повсякденної свідомості; 2) аналітична здібність – виявлення ідей, гідних подальшої розробки; 3) практичні здібності – уміння переконувати інших у цінності ідеї («продаж»). Якщо в індивіда занадто розвинута аналітична здібність на шкоду двом іншим, то він є блискучим критиком, але не творцем. Синтетична спроможність, не підкріплена аналітичною практикою, породжує масу нових ідей, але не обґрунтованих дослідженнями і марних. Практична здібність без двох інших може призвести до продажу «недоброякісних», але яскраво поданих публіці ідей.

Вплив знань може бути як позитивним, так і негативним. Вийти за межі поля можливостей і проявити креативність не можна, якщо не знаєш меж цього поля. Водночас знання, що занадто вкорінилися, можуть обмежувати кругозір дослідника, позбавляти його можливості по-новому глянути на проблему.

Для творчості необхідна незалежність мислення від стереотипів і зовнішнього впливу. Творча людина самостійно ставить проблеми й автономно їх вирішує. На переконання Стернберга, креативність передбачає наявність здатності йти на розумний ризик, а також готовність переборювати перешкоди, внутрішню мотивацію, толерантність до непевності, готовність протистояти думці навколишніх.

Проявити креативність неможливо, якщо відсутнє творче середовище. Окремі компоненти, відповідальні за творчий процес, взаємодіють. І сукупний ефект від їхньої взаємодії не можна звести до впливу якогось одного з них. Мотивація може компенсувати відсутність творчого середовища, а інтелект, взаємодіючи з мотивацією, значно підвищує рівень креативності.

Існує думка, що критерієм може стати наявність осмисленості, що може бути сприйнята навколишніми. Значеннєвий критерій, на відміну від частотного, дозволяє розмежувати продуктивні творчі і непродуктивні (девіантні) прояви людської активності. Тим самим значеннєвий критерій

дозволяє під час тестування розділити поведінкові прояви досліджуваного на такі, що відтворюють (стереотипні), оригінальні (творчі) і неосмислені (девіантні). Головною операцією, що «працює» у ході творчого процесу, є операція порівняння, встановлення значеннєвого зв'язку між елементами, а цей зв'язок може бути встановлений на основі: 1) репродукції, 2) значеннєвого синтезу, 3) випадкового з'єднання без семантичних зв'язків.

Виявлення креативів і дослідження специфіки взаємозв'язку локалізації суб'єктивного контролю і мотиваційних особливостей у творчо обдарованих індивідів здійснювалося в загальноосвітній школі № 25 м. Луцька. В експерименті брали участь учні 7-х, 8-х, 9-х класів. Вік досліджуваних становив від 12 до 15 років.

Тривалість проведення даних діагностичних методик становила 10 хвилин для опитувальника визначення потреби в досягненні і 20 хвилин для тесту суб'єктивної локалізації контролю.

Результат трьох тестів Дж. Гільфорда, «Інтерпретація зображень», «Конкретизація» і «Використання предметів» спочатку були підраховані окремо за кожним тестом, а потім був виведений сумарний бал за цими трьома тестами, який відображає рівні творчо-продуктивної обдарованості для кожного підлітка.

Надійність даних, отриманих при проведенні тестів «На креативність» Дж. Гільфорда, була перевірена методом експертних оцінок. На основі методик Дж. Гільфорда і методу експертних оцінок була виділена репрезентативна вибірка, яка являє собою результати діагностики генеральної сукупності. Репрезентативна вибірка включає в себе 99 досліджуваних, з яких 50 креативів і 49 некреативів віком від 12 до 15 років.

Результати засвідчили, що у креативів підліткового віку взаємозв'язок між рівнем мотивації та інфернальними альтернативами не проявляється. Таким чином, теоретичний аналіз проблеми мотиваційно-особистісних особливостей креативів і проведене дослідження взаємозв'язку мотивації і особливостей локалізації суб'єктивного контролю підтверджує те, що в креативів підліткового віку не проявляється взаємозв'язок між рівнем мотивації досягнення і інтернальними альтернативами.

Отже, креативність не має обмежень для своїх проявів, вона притаманна будь-якій людині, незалежно від її характеру, поведінки, умов проживання. Людина може виявляти свою творчу сутність і через проблематизацію різних ситуацій у її житті.

Ще одним фактором суперечності соціалізації креативності є «хибна колективність».

Незаперечним є той факт, що через креативність проявляється реалізація власної індивідуальності. Людина проявляє свою індивідуальність у процесі міжособистісного спілкування (прямого чи опосередкованого), тому креативність певною мірою є репрезентацією своєї індивідуальності іншому.

Особливо це стосується проблем лідерства. Лідер допомагає виявити і проявити власну індивідуальність іншим через свою індивідуальність. Отже,

виявлення і прояв власної індивідуальності одночасно є: а) психологічною характеристикою лідерських здібностей; б) характеристикою креативності [10, 37-42].

Одним з різновидів індивідуального стилю є когнітивний стиль. Його можна віднести до індивідуального чи, в термінах В. Мерліна, до індивідуального стилю операцій, який визначає можливість використання когнітивного стилю в характеристиці креативності [11]. Когнітивний стиль є формально-динамічною, інструментальною характеристикою діяльності, яка відображає індивідуальні переваги в способах опрацювання інформації. Тому він більше пов'язаний з якісною стороною ефекту пристосування, що визначає соціальну рівноцінність його полюсів. Так, когнітивний стиль полезалежності – полenezалежності характеризує індивідуальні відмінності в схильності до впливу контексту. Встановлено, що при орієнтації на зовнішні джерела інформації людина відчуває переважно вплив контексту, і тому вирішення перцептивних завдань, які передбачають, наприклад, виокремлення фігури з фону, супроводжується значними труднощами. Ці особливості характеризують один полюс стилю – полезалежність. Протилежний полюс – полenezалежність – відображає орієнтацію на внутрішні джерела інформації, що проявляється в контрастних стосовно полезалежності особливостей: меншій схильності до впливу контексту та легкості вирішення завдань на кшталт «фігура і фон».

Особливості підліткового віку визначаються конкретними соціальними обставинами, насамперед, зміною місця дитини в суспільстві, зміною її позиції при вступі в нові відносини зі світом дорослих, світом їх цінностей, що визначає новий зміст її свідомості.

У підлітків є кілька можливостей для відчуття власної індивідуальності, креативності. Одна з них – розвиток своєї особистості за зразком та подобою особистості дорослої людини, оскільки саме дорослий в очах дитини володіє самостійністю, лідерськими здібностями і соціальною креативністю. Тому перше, чого прагне підліток, це показати собі та оточуючим, що він вже не дитина.

Старший підлітковий вік, на нашу думку, створює певні передумови для успішного розвитку соціальної креативності і лідерських здібностей. Як приклад проаналізуємо емпіричне дослідження когнітивної структури лідерських здібностей і соціальної креативності підлітків, де вибірку склали 17 підлітків 16-17 років. Для визначення когнітивного стилю «полезалежність – полenezалежність» в індивідуальній роботі використовувався тест Г. Віткіна (6 завдань). У процесі дослідження школярам пропонувалася картка з зображенням еталонної фігури, яку необхідно запам'ятати. Потім картка вилучалася і по черзі демонструвалися зображення, в яких ця фігура була «прихована». Учні повинні були знайти і окреслити її контур. Показником ступеня полenezалежності використовувався індекс правильно вирішених завдань з урахуванням їх складності і часу вирішення.

Методика «Визначення соціальної креативності особистості» (Є. Туник) за допомогою самооцінки поведінки в нестандартних ситуаціях життєдіяльності дозволяє визначити рівень соціальної креативності. У бланку відповідей було запропоновано за 9-бальною шкалою провести самооцінку власних особистісних якостей або частоту їх виявлення в заданих ситуаціях життєдіяльності.

У підлітків творчий потенціал різний. Підлітки з високими лідерськими здібностями володіють високим творчим потенціалом. Спільною його характеристикою є яскраво виражена пізнавальна потреба. Серед характерологічних особливостей – ініціативність, наполегливість, несхильність до шаблонів. У підлітка з високими лідерськими здібностями процес розвитку особистості відбувається інтенсивніше, а особистісно-індивідуальні особливості виражені яскравіше і проявляються раніше. Ці особливості одержали назву «психосоціальна чуйність» (загострене почуття справедливості, яке випереджає моральний розвиток, висока емоційна чутливість, почуття особистої відповідальності).

Розглядаючи креативність як особистісну характеристику, зазначимо, що розвиток особистості сприяє розвитку соціальної креативності. Таким чином, найбільшим ефектом володіють програми, які основною умовою зростання креативності вважають розвиток особистості підлітка. У підлітків з високим рівнем креативності сформовані найважливіші характеристики особистості: позитивне ставлення до себе і навколишнього світу, розвинена особистісна рефлексія.

На основі експериментальних результатів дослідження можна зробити висновок, що становлення соціальної креативності яскраво проявляється в старшому підлітковому віці. Підлітки, які володіють полenezалежним стилем, проявляють високі лідерські здібності і є лідерами в групі. Підлітки з когнітивним стилем «полenezалежність» володіють лідерськими здібностями, але найчастіше вони виражають свої лідерські якості в позашкільній діяльності. Рівень лідерських здібностей як у полenezалежних, так і полenezалежних респондентів залежить від виявлення ними соціальної креативності. Підлітки-лідери з когнітивним стилем «полenezалежність» у більшій мірі соціально креативні, ніж їхні ровесники, які володіють протилежним стилем.

Отже, викладене вище дає підстави для висновку, що існує залежність між лідерськими здібностями і соціальною креативністю в когнітивній структурі особистості підлітків 16-17 років. Слід підкреслити, що вирішення цієї проблеми має суттєве значення для вивчення саморозвитку і самоактуалізації підлітків.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що креативність є провідним фактором розвитку особистості та визначає його готовність змінюватися, відмовлятися від стереотипів. Але, мабуть, найголовніше, що спонукує людину бути креативною, – це мінливість сучасного світу. У зв'язку з

цим очевидною є необхідність пошуку засобів, які дозволяють розвивати креативність.

Ураховуючи той факт, що розвиток креативності відбувається на основі загальної обдарованості під впливом мікросередовища, суттєва роль у даних процесах відводиться батькам та вчителю, які можуть як перешкоджати, так і сприяти розвитку мотиваційного блоку креативності. Важливо допомогти спрямувати дитячу креативність у потрібну сферу для уникнення проблеми вибору, враховуючи такі характеристики творчого мислення, як продуктивність, гнучкість, оригінальність. Крім цього, розвитку творчого мислення сприяє деяка екстравагантність ситуації.

Вагоме значення у процесах соціалізації креативності надається проблемі психологічного дискомфорту, що вивчається в розрізі існування чотирьох груп дітей з різними рівнями інтелекту і креативності, які відрізняють способами адаптації до зовнішніх умов і вирішення життєвих проблем, а саме: діти з високим рівнем інтелекту і креативності; діти з середнім рівнем інтелекту і креативності; діти з низьким рівнем інтелекту і високим рівнем креативності; діти з низьким рівнем інтелекту і креативності.

З погляду новизни й оригінальності вирішуваних завдань, творчим слід розуміти мислення, яке спрямоване на створення суб'єктивно нових ідей (для даного конкретного учня), а його результатом є відкриття нового або удосконалення рішення навчального завдання. У процесі творчого мислення учня виникають новоутворення, що стосуються мотивації, цілей, оцінок, сенсів усередині самої пізнавальної діяльності. Для творчо обдарованих, креативних індивідів характерна специфічна ірраціональна мотивація досягнення, що зумовлюється самою природою творчого акту, який є спонтанним, некерованим у своїй основі явищем.

Список використаної літератури

1. Дружинин В. Н. Психология и психодиагностика общих способностей / В. Н. Дружинин. – М. : Наука, 1994. – 230 с.
2. Юркевич В. С. О «наивной» и «культурной» креативности // Основные современные концепции творчества и одаренности / под ред. Д. Б. Богоявленской. - М., 1997.
3. Фидельман М. И. Динамика развития творческой и интеллектуальной одаренности в младшем школьном возрасте: дис.... канд. психол. наук : 19.00.07 / Марина Исаевна Фидельман. – М., 1994. – 136 с.
4. Богоявленская Д. Б. Психологические основы интеллектуальной активности. – дис... докт. психол. наук : 19.00.01 / Диана Борисовна Богоявленская. – М., 1988. – 396 с.
5. Арнаутов М. Психология літературної творчості / М. Арнаутов. – М. : Прогрес, 1970.
6. Nichols R. C. Twin studies of ability personality and interests // Homo. – 1978. – V. 29.

7. Бирюков С. Д. Генетические особенности пластичности поведения человека : автореферат канд. диссертации / С. Д. Бирюков. – М. : Институт психологии АН СССР, 1988.

8. Алиева Е. Г. Творческая одаренность и условия ее развития / Е. Г. Алиева // Психологический анализ учебной деятельности. – М. : ИП РАН, 1991. – С. 7-17.

9. Дружинин В. Н., Хазратова Н. В. Экспериментальное исследование формирующего действия микросреды на креативность / В. Н. Дружинин, Н. В. Хазратова // Психологічний часопис. – 1994. – № 4.

10. Яковлева Е. Л. Психологические условия развития творческого потенциала у детей школьного возраста / Е. Л. Яковлева // Вопросы психологии. – 1994. – № 5. – С. 37-42.

11. Мерлин В. С. Очерк интегрального исследования индивидуальности / В. С. Мерлин. – М. : Педагогика, 1986. – 253 с.

12. Гнатко М. М. Психологічні передумови роботи з обдарованими дітьми: [методичні рекомендації] / М. М. Гнатко. – Луцьк, 1996. – 26 с.

13. Шибутани Т. Социальная психология / Т. Шибутани. – Ростов-на-Дону : Феникс, 1999. – 544 с.

14. Фидельман М. И. Взаимосвязь интеллектуальных и творческих способностей у подростков / М. И. Фидельман // Прикладная психология. – 2001. – № 5. – С. 60-65.

Лилия Яременко. Развитие творческих способностей личности в контексте возрастных особенностей.

В статье проанализированы особенности формирования креативности у детей дошкольного, младшего школьного и подросткового возраста.

Ключевые слова: ребенок, личность, креативность, творчество, пространство, культура, воспитание.

Lily Jaremenko. The development of creative abilities of the individual in the context of age.

The paper analyzes the characteristics of the formation of creativity among children of preschool, primary school and teen ages.

Key words: child personality, creativity, creation, environment, culture, education.

Dr Marianna Styczyńska

ROZWIJANIE ZAINTERESOWAŃ KSIĄŻKĄ W PRZEDSZKOLU

Home plays an important role in developing child's interest in the book. Another social environment that organizes space in contact with the book for a child is nursery school. Thanks to different effective methods and forms of teacher's work child can experience "the inspiring adventure with the book". Involving children in the process of becoming interested in books should be of teacher's interest. Teacher's creativity and undertaken pedagogical activities determines the quality of child's contact with the book.